

CYCLADIC SEMINAR – ΚΥΚΛΑΔΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

THE ARCHAEOLOGICAL SOCIETY AT ATHENS, 22 PANEPISTIMIΟΥ STREET
Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22

Τετάρτη, 4 Οκτωβρίου 2017, 7 μ.μ.

Ανδρέας Βλαχόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Η Τελική Νεολιθική / Πρωτοκυκλαδική θέση στο Βαθύ Αστυπάλαιας:

Οι βραχογραφίες και οι βρεφικοί εγχυτρισμοί

Wednesday, 4 October 2017, 7 P.M.

Andreas Vlachopoulos

Associate Professor, University of Ioannina

The Final Neolithic / Early Cycladic site at Vathy, Astypalaia:

The rock art and the infant pot burials

Οργάνωση Σεμιναρίου: **Μαρίζα Μαρθάρη**
The seminar is organized by **Marisa Marthari**

CYCLADIC SEMINAR

Τετάρτη, 4 Οκτωβρίου 2017

Ανδρέας Βλαχόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Η Τελική Νεολιθική / Πρωτοκυκλαδική θέση στο Βαθύ Αστυπάλαιας:

Οι βραχογραφίες και οι βρεφικοί εγχυτρισμοί

Υπό την αιγίδα της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και με χρηματοδότηση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων από το 2011 διεξάγονται αρχαιολογικές έρευνες πεδίου στη θέση Βαθύ της Αστυπάλαιας.

Το Βαθύ είναι φυσικά προστατευμένη χερσόνησος, που ελέγχει την από θαλάσσης στενή πρόσβαση από το πέλαγος προς τον ομώνυμο κόλπο, εξασφαλίζοντας την πλήρη εποπτεία μιας ευρείας θαλάσσιας και χερσαίας περιοχής. Στην απόληξη του χερσονήσου, στο ακρωτήριο Ελληνικό, ιδρύθηκε κατά τη μετάβαση από την 4η στην 3η χιλιετία π.Χ. ακρόπολη, της οποίας ογκολιθικοί περίβολοι και αναλημματικοί τοίχοι είναι σήμερα ορατοί. Στην ανώτερη επιφάνεια του ακρωτηρίου, στα τέλη του 4ου αι. π.Χ., οικοδομήθηκε τετράγωνος πύργος με περιβάλλοντα βοηθητικά κτήρια, ωστόσο, επιγραφές του πρώιμου 6ου και λήγοντος 5ου αι. π.Χ. τεκμηριώνουν συνεχή ανθρώπινη δραστηριότητα στην περιοχή.

Στο πλαίσιο της εντατικής επιφανειακής έρευνας στη θέση και των στοχευμένων τομών της συστηματικής ανασκαφής μελετήθηκε μεγάλη ποσότητα διαγνωστικής κεραμικής του τέλους της 4ης / αρχών 3ης χιλιετίας π.Χ., λίθινα εργαλεία και σκεύη, μέταλλα αντικείμενα, και άλλα τέχνηρα. Ευρήματα, όπως δύο μαρμάρινα βιολόσχημα ειδώλια και μια λίθινη σφραγίδα της ΠΕΧ II επαναπροσδιορίζουν τον γεωγραφικό ορίζοντα του Πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού, αποδεικνύοντας ότι η Αστυπάλαια αποτελούσε μέρος της επικράτειάς του. Σε αυτούς του πρώιμους ορίζοντες, που από τη μια επιδεικνύουν μία «νεολιθική» χροιά, και από την άλλη καταδεικνύουν τις πρώιμες σχέσεις της Αστυπάλαιας με τις Κυκλάδες και την Μικρασιατική ακτή, η συμβολή της κεραμικής είναι καταλυτική.

Εννέα εγχυτρισμοί αρτιγενών βρεφών, προσεκτικά διευθετημένοι σε δύο Π-σχημες εξέδρες της ακτής (**εικ. 1-2**), συνιστούν έναν σπάνιο ομοιογενή χρονολογικά ορίζοντα, με τα σχήματα της κεραμικής να χρονολογούνται στη μετάβαση από την Τελική Νεολιθική στη φάση Γρόττα-Πηλός των Κυκλαδικών συγχρονισμών. Η εναπόθεση λίθινων εργαλείων, κοσμημάτων, κοχυλίων, καρπών, σπόρων και μερίδων κρέατος γύρω από τους εγχυτρισμούς τεκμηριώνουν τα αγαθά αυτά ως κτερίσματα και φωτίζουν την εθιμική συμπεριφορά της κοινότητας στην τήρηση των βρεφών.

Το πλέον σημαντικό εύρημα των ερευνών πεδίου στο Βαθύ υπήρξε η αναγνώριση και μελέτη μεγάλου αριθμού προϊστορικών βραχογραφιών σε ευρεία έκταση των βράχων του ακρωτηρίου, λατομευμένων και φυσικών. Διαπιστώθηκε ότι σε τρεις περιπτώσεις διαμορφωμένων ατραπών που κατέληγαν σε «πυλίδες-εισόδους» προς την ακρόπολη υπήρχαν μεγάλης κλίμακας βραχογραφίες πλοίων (**εικ. 3**), εγχειριδίων (**εικ. 4**) και σπειρών, οι οποίες διακρίνονται ιδίως κατά την ανατολή του ήλιου. Περισσότερες βραχογραφίες (ανθρώπινων μορφών, τετραπόδων, αβάκων, πελέκεων, βελών, ανθρώπινων πελμάτων κλπ) διαπιστώθηκαν και σε άλλα σημεία του ακρωτηρίου, όπως οι αναλημματικοί τοίχοι της ακτής, ο λίθινος περίβολος της ακρόπολης και ο ριζιμιός βράχος του ανώτερου επιπέδου του ακρωτηρίου.

Οι βραχογραφίες της Αστυπάλαιας συνιστούν έναν πυκνό εικονογραφικό χάρτη επαναλαμβανόμενων και πολύσημων συμβόλων οπτικής και νοητικής πρόσληψης, που η σύγχρονη έρευνα οφείλει να αποκωδικοποιήσει. Η «ανάγνωση» των γλυφών στα βράχια του Βαθιού, με τη βοήθεια των πρωιμότερων βραχογραφιών της παράκτιας Μικράς Ασίας και κυρίως των Πρωτοχαλκών παραλλήλων τους στις Κυκλάδες, συμβάλλουν καίρια στο να κατανοήσουμε αυτή την παν-Αιγαιακή κοσμολογική «κοινή» των συμβόλων.

Τα ευρήματα από το Βαθύ, οι συνάφειές τους και οι χρονολογικοί τους συσχετισμοί τεκμηριώνουν και επαληθεύουν την καίρια γεωγραφική θέση της Αστυπάλαιας, ως νησιού-σταθμού και περάσματος-σκάλας από τις Κυκλάδες στα Δωδεκάνησα και τη Μικρασιατική ακτή. Η εγκατάσταση στο Βαθύ συνδυάζει στοιχεία Κυκλαδικά, Δωδεκανησιακά και Μικρασιατικά, χωρίς οι επαφές της Αστυπάλαιας να εξαντλούνται εκεί.

CYCLADIC SEMINAR

Wednesday, 4 October 2017

Andreas Vlachopoulos, Associate Professor, University of Ioannina

The Final Neolithic / Early Cycladic site at Vathy, Astypalaia: The rock art and the infant pot burials

Under the aegis of the Archaeological Society at Athens and with funding from the University of Ioannina, since 2011 I have been directing archaeological fieldwork at the site of Vathy on Astypalaia. Vathy is a naturally protected peninsula controlling the narrow access from the open sea to the homonymous gulf, thus ensuring full monitoring of a wide area of sea and land. At the tip of the promontory, on Cape Elliniko, a citadel was founded in the late 4th / early 3rd millennium BC, whose boulder- built circuit walls and retaining walls are still visible today. On the upper level of the headland, a tower with surrounding ancillary establishments was built in the late 4th century BC, but early 6th-late 5th century BC inscriptions from the site testify to the continuity of humal activity.

In the course of the surface survey and the excavation of few trenches, a large quantity of diagnostic pottery of the late 4th / early 3rd millennium BC was studied, along with stone tools and vessels, metal objects and other artifacts. Finds such as two violin-shaped figurines and a stone seal of EBA II date redefine the geographical horizon of Early Cycladic culture, demonstrating that Astypalaia was part of its ambit. In these early horizons, which exhibit, on the one hand, a "neolithic" tinge, and on the other, an early connection of Astypalaia with the Cyclades and with the Asia Minor coast, the contribution of pottery is catalytic.

Nine infant *egxytrismoι* (pot burials) carefully clustered in two of the Π-shaped enclosures of the coast (**figs. 1-2**) constitute a singular and mutually complementary chronological horizon, with the types of pottery dating to the transition from the Final Neolithic to the Grotta-Pelos culture, in Cycladic terms. The deposition of stone tools, jewellery, seashells, fruits, seeds and portions of butchered meat around the *egxytrismoι* document the use of these goods as burial offerings, and shed light on the ritual behavior that it was followed for honouring the dead infants of the community.

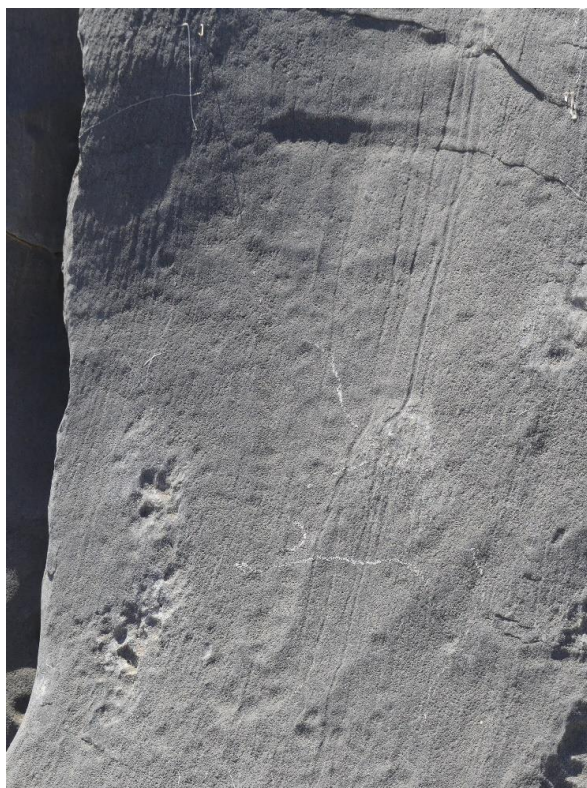
The most important find from Vathy was the recognition and study of a large number of prehistoric rock carvings over a wide area of rocks on the cape, both quarried and natural. It was ascertained that in three cases of pathways terminating at gateways-entrances to the acropolis there were large-scale rock carvings of ships (**fig. 3**), daggers (**fig. 4**) and spirals, which can be distinguished particularly at sunrise. More rock carvings (of humans, quadrupeds, checkerboards, arrows, axes, human footprints etc.) were identified at the retaining walls of the coast, the enclosure wall of the acropolis and the bedrock on the upper level of the cape.

The Astypalaia rock carvings create a dense iconographic map of repetitive and meaningful symbols of visual and mental perception, which modern research needs to decode. The "reading" of the Vathy rock art motifs, assisted by the earlier rock art motifs of coastal Anatolia and mainly by their Early Bronze Age parallels in the Cyclades, contribute a great deal to our understanding of this pan-Aegean cosmological *koine* of symbols.

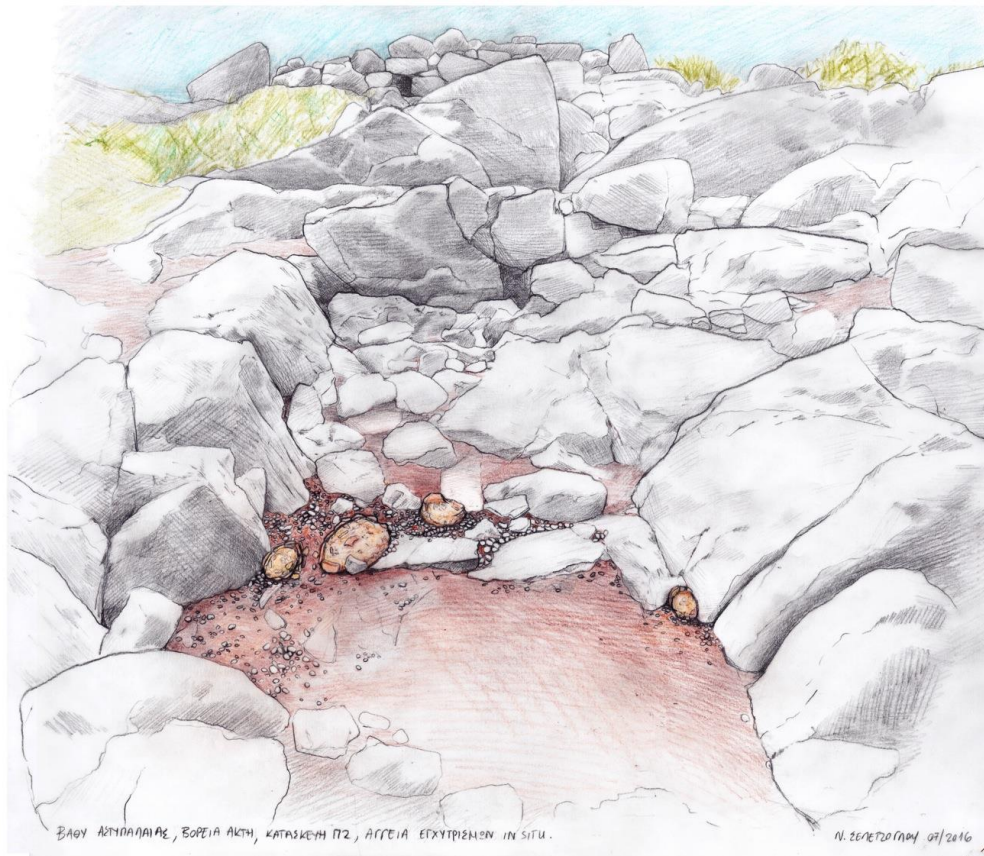
The findings at Vathy, their affinities and their chronological correlations, substantiate and verify the crucial geographical position of Astypalaia, as an island-station and a passage-ladder from the Cyclades to the Dodecanese islands and the Asia Minor coast, and vice versa, showing the blending character of the culture of Astypalaia. Vathy combines Cycladic, Dodecanesean, and coastal Anatolian features, without the contacts with Astypalaia being exhausted in these areas.

Εικ. 1 Βραχογραφία πλοίων σε λιθόστρωτη πύλη της ακρόπολης
Fig. 1 Rock carving of ships at a paved gateway to the acropolis

Εικ. 2 Βραχογραφία εγχειριδίου
Fig. 2 Rock carving of a dagger

Εικ. 3 Οι *in situ* εγχυτρισμοί στην Εξέδρα Π2 (σχέδιο: Ν. Σεπετζόγλου)
Fig. 3 Pot burials *in situ* in Exedra Π2 (drawing by N. Sepetzoglou)

Εικ. 4 Εξέδρα Π2, *in situ* εγχυτρισμοί
Fig. 4 Exedra Π2, pot burials *in situ*